

Марина Шатрова,

аспірантка Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск ретроспективних бібліографічних видань з образотворчого мистецтва в Україні (1996–2005 рр.)

На підставі бібліографічних покажчиків «Літопис книг» та «Бібліотекознавство і бібліографія України» проаналізовано документний потік ретроспективних бібліографічних видань України з образотворчого мистецтва, видрукуваних протягом 1996–2005 рр. за тематичним, видовим, хронологічним параметрами.

К л ю ч о в і с л о в а: ретроспективні бібліографічні видання, документний потік, образотворче мистецтво.

On the basis of bibliographic indexes «Chronicle of books» and «Library science and bibliography of Ukraine» flow of documents of retrospective bibliographic editions of Ukraine on the fine arts of the 1996–2005 period, on thematic, chronological and specific parameters was analyzed.

К е у в о р д с: retrospective bibliographic editions, flow of documents, the fine arts.

Система бібліографічних видань України складається з поточних та ретроспективних бібліографічних посібників, що відображають опубліковані документи з різних галузей знань, у т. ч. з образотворчого мистецтва. Знання ретроспективних бібліографічних видань з образотворчого мистецтва необхідні мистецтвознавцям як при розробленні окремих тематичних проектів, так і для виявлення недосліджених або малодосліджених питань галузі. Саме бібліографічні посібники мають стати одними з головних джерел виявлення потрібної інформації у процесі наукового дослідження тієї чи іншої проблеми, теми тощо. Актуальність репрезентованого дослідження зумовлена необхідністю визначення загального стану бібліографічного оснащення образотворчого мистецтва та характеру галузевої ретроспективної бібліографічної інформації, адже при доборі літератури з конкретного питання важливо, в першу чергу, звернутися до бібліографічних посібників.

Об'єктом вивчення стали ретроспективні бібліографічні покажчики, представлені у вигляді бібліографічних видань України 1996–2005 рр. у галузі образотворчого мистецтва. Хронологічні межі дослідження визначені вибором рубіжного періоду між ХХ і ХХІ ст., періоду розвитку незалежної української держави, становлення нової системи книговидавництва та бібліографічного забезпечення споживачів інформації.

Книгознавчі, документознавчі та бібліографознавчі дослідження загального характеру дають уявлення про види документів та бібліографічних видань [2, 3, 5, 6, 8, 9, 10]. Але до цього часу не було розробок документного потоку бібліографічних видань з обра-

зотворчого мистецтва, необхідних для визначення здобутків і перспектив галузевої бібліографії. Саме це і обумовлює потребу в їх докладнішому вивченні.

Дослідження потоку бібліографічних видань України з образотворчого мистецтва 1996–2005 рр. здійснювалося шляхом аналізу інформації про них з поточних універсальних бібліографічних покажчиків Книжкової палати України «Літопис книг» [4] та Національної парламентської бібліотеки України (НПБУ) «Бібліотекознавство і бібліографія України» [1]. Загальна кількість виявлених ретроспективних бібліографічних видань з образотворчого мистецтва за цей період становить 85 назв. Ці документи розподіляються за такими видами:

- бібліографічний покажчик (71 назва зареєстрованих видань, що становить 83,5 % від загальної кількості проаналізованих документів за 10 років);
- бібліографічний список (4 назви видань, що становить 4,7 % від загальної кількості проаналізованих документів);
- бібліографічний нарис (5 назв видань, що становить 5,9 % від загальної кількості проаналізованих документів);
- бібліографічний довідник (5 назв видань, що становить 5,9 % від загальної кількості проаналізованих документів).

Видова та тематично-хронологічна структура документного потоку ретроспективних бібліографічних видань України у галузі образотворчого мистецтва за 1996–2005 рр. докладніше показана в таблиці.

Результати проведеного дослідження дали середній показник випуску бібліографічних видань з образотворчого мистецтва в межах одного року – 8 назв. Найвищого рівня випуску вищезазначених

Таблиця. Видова та тематично-хронологічна структура документного потоку ретроспективних бібліографічних видань України з образотворчого мистецтва 1996–2005 рр.

Види видань	Теми	Кількість назв бібліографічних видань										Всього за 10 р.	% від заг. к-сті
		1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005		
Бібліографічний показник	Присвячені жанрам ОМ	0	0	0	1	3	0	1	0	0	2	6	7,1
	Присвячені регіональній тематиці	0	0	1	0	1	0	1	3	0	0	6	7,1
	Присвячені персоналіям у мистецтві	5	2	3	4	6	4	4	5	2	3	38	44,7
	Присвячені змісту періодичних видань	0	0	0	2	1	0	1	3	0	0	7	8,2
	Присвячені діяльності установ, організацій у галузі ОМ	2	0	1	0	3	2	0	1	4	0	13	15,3
	Всього	7	2	5	7	14	6	7	12	6	5	71	83,5
Бібліографічний список	Присвячені персоналіям у мистецтві	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	4	4,7
	Всього	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	4	4,7
Бібліографічний нарис	Присвячені жанрам ОМ	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	1,2
	Присвячені персоналіям у мистецтві	0	0	0	0	1	1	0	1	0	1	4	4,7
	Всього	0	0	0	0	1	2	0	1	0	1	5	5,9
	Присвячені жанрам ОМ	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1,2
Бібліографічний довідник	Присвячені персоналіям у мистецтві	0	0	0	0	0	1	1	1	1	0	4	4,7
	Всього	0	0	1	0	0	1	1	1	1	0	5	5,9
	Разом	8	3	7	8	15	9	8	14	7	6	85	100,0

документів досягнуто у 2000 р. – 15 назв видань, з тенденцією до спаду у 2005-му до 6 назв.

Найширший діапазон тематичного розгалуження мають бібліографічні показники, як один з основних видів досліджуваних бібліографічних видань України. Більшість показників присвячена персоналіям, тоді як інші теми розкриті лише частково.

Серед видань, присвячених окремим видам і жанрам образотворчого мистецтва, помітне місце посідає бібліографічний показник «Аркушеві образотворчі видання у фондах НБУВ (1904–1923)» (К., 2002), підготовлений авторським колективом відділу образотворчого мистецтва Інституту української книги Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Бібліографічні описи образотворчих документів у показнику свідчать про те, що авторами проведено ґрунтовне наукове дослідження з виявлення авторства репродукованих образотворчих документів, дати їх створення, техніки виконання. У бібліографічному показнику застосовано розгорнутий науково-аналітичний опис видань, який охоплює основні та додаткові елементи й передбачає зазначення підписів, видавничих знаків, печаток із вказуванням їх місцезнаходження на документі та збереження орфографії і графіки як друкарських, так і рукописних текстів. Бібліографічний показник поділено на два розділи, залежно від видів аркушевих образотворчих видань: «Поштові картки» та «Плакати». Матеріали першого розділу згруповані за місцем видання в алфавітному порядку, а в межах

місця видання – за алфавітом назв видавництв, номерів випусків серії та за назвами поштових карток. Матеріали другого розділу розміщені за хронологією, в межах року – в алфавітній послідовності назв плакатів. Оскільки особливістю плаката є поєднання зображення з текстом, то в описі назва є цитатою авторської назви тексту або його частини. За відсутності тексту назву документа сформульовано укладачами показника, зважаючи на зміст зображення.

Значно доповнюють основний текст цього видання та полегшують користування ним допоміжні показники:

- іменний показник (в алфавітній послідовності наводяться усі прізвища, які згадуються в бібліографічному показнику, а до розшифрованих псевдонімів та криптонімів додаються посилання на справжні прізвища авторів);
- список імен художників (в алфавітній послідовності друкуються усі прізвища художників, наведені в бібліографічному показнику, вказуються дата й місце народження, смерті та основний напрям діяльності митця);
- показник зображених осіб (в алфавітній послідовності наводяться усі прізвища, імена та по батькові зображених осіб, вказуються дата й місце народження, смерті та основний напрям діяльності);
- показник назв зображених місцевостей та архітектурних пам'яток (в алфавітній послідовності наводяться географічні назви місцевостей, крає-

видів або архітектурних пам'яток, зображених на аркушевих документах);

- покажчик видавничих текстів-пояснень до зображальної частини поштівки (матеріал згруповано в абетковій послідовності з врахуванням орфографії, наведеної у виданні);
- перелік знаків видавництва і видавців.

За змістом і структурою цей бібліографічний покажчик наближається до покажчика Книжкової палати Української РСР «Образотворче мистецтво Радянської України 1917–1966: бібліографія друкованих творів» (Х., 1968). Покажчик Книжкової палати охопив більше видів друкованих образотворчих документів: у ньому, крім плакатів і листівок, відображені із ширшою хронологією альбоми, репродукції, прикладна графіка. Відмінність і перевага видання НБУВ у тому, що він відображає документи, наявні у фонді бібліотеки, дає детальний опис кожного примірника на підставі наукового аналізу.

Прикладом бібліографічних видань, присвячених окремим видам і жанрам образотворчого мистецтва, можна вважати два рекомендаційні бібліографічні покажчики: «Християнські мотиви в літературі та мистецтві» (Суми, 2000), складений у Сумській центральній міській бібліотеці ім. Т. Шевченка та «Сучасна архітектура радянської доби (1917–1991)» (К., 1998), підготовлений та виданий В. І. Єжовим і О. А. Пучковим у Київському державному технічному університеті будівництва і архітектури.

До ретроспективних бібліографічних видань належить також рекомендаційний покажчик «Мистецтво. Мистецтвознавство. Бібліографічна модель ядра фонду ЦБС» (К., 1999), підготовлений НПБУ. Література в ньому поділена за видами образотворчого мистецтва: образотворче мистецтво (загальні питання), архітектура, скульптура, декоративно-ужиткове мистецтво, живопис, графіка, фотомистецтво. Всередині тематичних блоків описи розташовані за алфавітом прізвищ авторів чи назв видань. Зауважимо, що цей бібліографічний покажчик сконцентрував у собі найкращу літературу з образотворчого мистецтва 1963–1998 рр. (наукову, довідкову, навчальну, науково-популярну, виробничу), яку рекомендувалося включати до ядра фондів ЦБС.

Тематична рубрика, що об'єднала бібліографічні покажчики, присвячені діячам образотворчого мистецтва усіх його видів і жанрів, охопила найбільшу кількість бібліографічних видань періоду, що досліджувався. Серед постатей, про яких підготовлено бібліографічні покажчики – Володимир Січинський, вчений, історик мистецтва, архітектор, графік, бібліограф літератури з питань українського мистецтва, якому присвячений однойменний бібліографічний покажчик (Л., 1996), складений С. Костюком у Львів-

ській науковій бібліотеці ім. В. Стефаніка НАН України. Зміст покажчика згруповано у трьох розділах: наукові праці; графічні роботи і архітектурні проекти; матеріали про життя і творчість В. Січинського. В усіх розділах покажчика матеріал подається за хронологією, а у межах року – за алфавітом назв праць чи авторів. Варто зазначити, що хронологічні межі бібліографічного видання охоплюють значний період, починаючи з 1918 р. (часу першої публікації вченого) і до 1995 р. Покажчик містить 798 позицій, що свідчить про значний внесок вченого у розвиток як українського образотворчого мистецтва, так і української мистецтвознавчої бібліографії, оскільки він з 1917-го до 1955 р. збирав і публікував матеріали з історії українського мистецтва. Особливістю видання є те, що в ньому відображені праці дослідника періоду перебування в еміграції (після 1943 р.), які тривалий час лишалися практично недоступними для бібліотек та їх користувачів.

Деяким мистецтвознавцям, художникам, діячам образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва присвячуються бібліографічні видання комплексного змісту, що не лише подають інформацію про життя і творчість, але й ілюструють видання репродукціями творів митця. Таким є, зокрема, покажчик «Токар Марта Василівна : каталог творів і бібліографія» (Л., 2000). М. В. Токар працює в жанрі живопису та в одному з напрямів декоративно-прикладного мистецтва – художньому текстилі, поєднуючи творчу діяльність із педагогічною як професор Львівської національної академії мистецтв. Протягом означеного періоду побачили світ й інші бібліографічні покажчики, присвячені цілій низці діячів Львівської національної академії мистецтв: «Дмитро Кривавич» (Л., 1996), «Еммануїл Мисько» (Л., 1996), «Яким Запаско» (Л., 1996), «Володимир Овсійчук» (Л., 2004), «Галина Стельмашук» (Л., 2004). Згадані покажчики видані львівським державним видавництвом «Каменярь» у «Серії бібліографічних покажчиків» та видавництвом «Афіша» (м. Львів). Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України підготував і випустив у світ бібліографічне видання, присвячене доктору мистецтвознавства у галузі образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва Тетяні Каравасильєвій (К., 2002).

Бібліографування періодичних та продовжуваних видань – одне з актуальних завдань вітчизняної бібліографії, пов'язане зі створенням повного репертуару українського друку. Справа в тому, що преса завжди залишалась одним з найпотужніших джерел більш-менш достовірної та актуальної інформації для кожної конкретної доби. Значний інформаційний потенціал мають бібліографічні покажчики

змісту періодичних та продовжуваних видань, які у загальному масиві бібліографічних видань з образотворчого мистецтва 1996–2005 рр. становлять 7 назв (8,2 % від загальної кількості).

У цьому ряду, насамперед, слід відзначити «Бібліографічний покажчик публікацій журналу «Образотворче мистецтво» за 1991–2005 роки» (К., 2005). Як відомо, друкований орган Національної спілки художників України є спеціалізованим періодичним виданням, в якому публікуються статті, що розкривають не тільки історію розвитку вітчизняного образотворчого мистецтва, а й сучасні напрями розвитку мистецтва в Україні та за її межами. Покажчик подає перелік праць, розміщених на сторінках часопису впродовж 15 років. Структура покажчика вибудована за змістом періодичного видання, вона складається з двох розділів: 1. Текстові матеріали (відображають історію, теорію, напрями розвитку сучасного образотворчого мистецтва в Україні та за її межами); 2. Перелік ілюстрацій (ілюстративний матеріал поділений за стилями та жанрами в галузі образотворчого мистецтва й відображає малярське мистецтво, графіку, скульптуру, монументальне і декоративно-ужиткове, народне і трансавангардне мистецтво). Кожен розділ покажчика побудований за тематикою наведених публікацій, а всередині тем – за абеткою прізвищ авторів публікацій та назв мистецьких творів. Перелік текстових матеріалів із коротким коментуванням змісту подано у 16 розділах. Загальна кількість «текстових матеріалів», відображених у даному бібліографічному виданні – 2182, що свідчить про широту та різноманітність висвітлення журналом розвитку образотворчого мистецтва в Україні та за її межами. Перелік ілюстрацій часопису згруповано за видами мистецтва у 7 розділах покажчика. У допоміжному іменному покажчику в абетковому порядку перераховані автори статей та репродукованих творів і ті, про кого йшлося в статтях, із посиланням на відповідну позицію в основному тексті посібника.

Бібліографічні покажчики змісту українських періодичних видань, які виходили за кордоном, дають змогу доповнити картину розвитку вітчизняного мистецтва. Прикладом такого видання є «Арка» 1947–1948: журнал літератури, мистецтва і критики: бібліографічний покажчик змісту» (К., 2003), підготовлений і виданий Науковою бібліотекою Києво-Могилянської академії. У виданні відображено зміст літературно-мистецького часопису «Арка», що виходив у Мюнхені як додаток до газети «Українська Трибуна». Бібліографічний покажчик відповідає структурі журналу і має такі розділи: «Художня література», «Критика», «Наука. Культура. Мистецтво». Вони, в свою чергу, поділяються на рубри-

ки, тому дозволяють простежити жанрове різноманіття представленого матеріалу. Особливістю часопису є його багате ілюстративне наповнення – репродукції з картин, скульптур, карикатури, шаржі, репродукції з гравюр та ікон, портрети письменників і діячів культури; інформація про них подана у виданні окремим розділом.

Бібліографічні покажчики змісту також створюються на продовжувані видання в галузі образотворчого мистецтва. До них, зокрема, належить «Вісник Львівського університету. Серія мистецтвознавство»: бібліографічний покажчик змісту (2001–2006)» (Л., 2006). Цей посібник виданий за межами хронологічних рамок даного дослідження, але його неможливо обійти увагою, оскільки 90 % обсягу відображеної в ньому інформації належить до інформаційного наповнення періоду, що досліджувався. Серія мистецтвознавства у «Віснику Львівського університету» з'явилась у грудні 2001 р., охопивши, поряд з іншими мистецькими темами, проблеми образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва й архітектури. Періодичність виходу часопису – 1 раз на рік, тому в покажчику відображено зміст шести випусків «Вісника». Публікації згруповані за тематичними рубриками, а всередині них розташовані за алфавітом прізвищ авторів. Подаються короткі анотації до них. Видання відтворює картину інноваційних та історичних досліджень у галузі образотворчого мистецтва, що становить інтерес для фахівців представленої сфери діяльності.

У 2003 р. НПБУ випустила у світ систематичний покажчик змісту щорічника Національної Академії наук України та Товариства «Знання» України – «Наука і культура. Україна». Покажчик охопив публікації, починаючи з 1966 р., першого року виходу в світ даного видання, і до 2002-го, 31 випуску. Особлива увага у даному бібліографічному виданні акцентується на публікаціях 90-х років ХХ ст. – початку ХХІ ст., коли Україна стала незалежною державою, коли відкрили доступ до архівних документів, а у вчених-мистецтвознавців з'явилась можливість висловлювати свою думку, об'єктивно висвітлювати проблеми сучасності чи минувшини. Бібліографічне видання поділено на розділи, що відображають різні галузі науки – «Філософія. Психологія». «Релігія». «Суспільні науки», а також «Мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво. Ігри. Спорт». В останньому репрезентовані різні за видами, формою і жанрами публікації, присвячені проблемам культури і мистецтва, окремим особам чи їх працям; тут також розміщено список опублікованих репродукцій, фотографій, малюнків. Бібліографічні описи у рубриках і підрубриках подано за абеткою прізвищ авторів або за назвою документа. Виняток

становлять матеріали, присвячені персоналіям у мистецтві, де бібліографічні описи розміщені за алфавітом прізвищ цих осіб. Розділ «Репродукції картин та інших видів образотворчого мистецтва. Фотографії» поділений на тематичні блоки: «Скульптура. Пам'ятники», «Фотопортрети», «Фотографії різної тематики»; розташування матеріалів у ньому – за алфавітом прізвищ авторів художніх творів, які репродукувалися на сторінках часопису, із зазначенням зовнішніх характеристик та виду образотворчого документа, року та номера виходу видання, сторінок, на яких розміщена та чи інша фотографія, репродукція. Суттєвою частиною даного видання є іменний покажчик, що відсилає до номерів відповідних бібліографічних описів.

Серед проаналізованих бібліографічних видань виявлені ті, що присвячені діяльності товариств, наукових установ та організацій у галузі культури і мистецтва. Взяти хоча б бібліографічний покажчик С. Л. Зворського, виданий НПБУ: «Видання «Просвіт» Галичини: книги та аркушева продукція (1868–1939)» (К., 1996). У ньому зареєстровані як текстові видання, так і образотворчі документи (листівки, репродукції портретів, образотворчі календарі), видані львівським товариством «Просвіта» за весь період його діяльності (з 1868-го по 1939 р.) та філіями у повітах Східної і Західної Галичини. Матеріал згруповано за хронологією виходу в світ видань, у межах року розташовано за абетковим принципом. Покажчик частково анотований. Анотації стосуються тих документів, у яких назва не розкриває змісту того чи іншого документа. Важливою частиною даного бібліографічного посібника є науково-довідковий апарат, який складається з іменного, географічного, систематичного покажчиків, покажчика видавничих серій та друкарень, де друкувалися видання галицьких «Просвіт».

До згаданої вище групи бібліографічних видань належить і покажчик «Видавнича та наукова діяльність Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки ім. В. Г. Заболотного 1994–1998» (К., 1999). Посібник містить інформацію про праці бібліотеки та матеріали про її діяльність, видані упродовж 1994–1998 рр. Анотації, які супроводжують опис кожного документа, допомагають виявити літературу мистецького спрямування, що згрупована у розділі «ДНАББ ім. В. Г. Заболотного – експонент галузевих виставок».

Одеська державна наукова бібліотека ім. М. Горького підготувала і видала два покажчики, присвячені діяльності Товариства незалежних художників Одеси: «Общество независимых художников в Одессе: 1917–1920» (Одесса, 2004) та «Товарищество южнорусских художников: I. Литература о дея-

тельности Товарищества. II. Участники выставок Товарищества» (Одеса, 2000). Вони суттєво доповнюють групу покажчиків, присвячених діяльності організацій у галузі образотворчого мистецтва.

Окремий вид бібліографічних посібників становлять видання з простою структурою – бібліографічні списки. Таких документів у низці ретроспективних бібліографічних видань України з образотворчого мистецтва 1996–2005 рр. налічується 4 назви. Всі виявлені бібліографічні списки присвячені певним персоналіям образотворчого мистецтва. Серед них – видання київського видавництва «Смолоскип», об'єднані серією «Видатні жінки Київщини»: «Марія Приймаченко» (К., 1996) та бібліографічний список «Ганна Іванівна Верес» (К., 1997) про заслуженого майстра народної творчості у галузі художнього ткацтва. Результати пошукової роботи, дослідження щодо відомих постатей регіональних осередків України представлені у виданнях обласних бібліотек. Наприклад, Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека ім. К. А. Тимірязєва у серії «Наші видатні земляки» підготувала і видала бібліографічний список «Василь Хмелюк» (Вінниця, 1998), присвячений відомому поету і художнику, а Київська публічна бібліотека ім. Лесі Українки – бібліографічний список «Художник і мислитель: Микола Костянтинович Реріх (1874–1947)» (К., 1999). Такі видання невеликі за обсягом (від 5 до 12 сторінок тексту), в якому представлений список літератури про того чи іншого митця. Він допомагає користувачеві в пошуку галузевої бібліографічної інформації. Варто зазначити, що такі видання на рівні обласних бібліотек могли б видаватися частіше, адже всі регіони України мають відомих діячів у сфері образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва. Це допомогло б популяризувати інформацію про митців, вихідців та діячів певного регіону.

Бібліографічні нариси у документному потоці ретроспективних бібліографічних видань України 1996–2005 рр. налічують 5 назв, що відповідає відсотковому еквіваленту 5,9 % від загальної кількості видань. Три назви з числа виявлених документів присвячені одному з напрямів у галузі образотворчого мистецтва – мистецтву графіки, а саме екслібрису. Репрезентовані нариси підготовлені одним автором і видані Хмельницьким НВП «Еврика» – Матеуш В. О. «Шевченківські екслібриси» (Хмельницький, 2000, 2001) та Матеуш В. О. «Екслібриси 2000-го року» (Хмельницький, 2001). Видання становлять інтерес для користувачів-дослідників графічного мистецтва та тих, хто займається вивченням образотворчої спадщини Т. Г. Шевченка. Дві назви бібліографічних нарисів представлені виданнями Є. Шудрі «Подвижници народного мистецтва.

Зош. 1» (К., 2003) та «Подвижниці народного мистецтва. Зош. 2» (К., 2005) про дослідниць народного мистецтва, фундаторок музеїв, майстринь народного промислу: В. Роїк, К. Колотило, М. Кот та ін.

Бібліографічні довідники репрезентовані виданнями, присвяченими краєзнавчій тематиці. Вони підготовлені обласними бібліотеками й місцевими державними освітніми організаціями. У низці вищезазначених документів – довідник М. Іванюк «Літературно-мистецька Вижниччина» (Вижниця, 2001), підготовлений відділом освіти Вижницької райдержадміністрації Чернівецької області. У серії «Архітектура Дніпропетровська» Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека підготувала і випустила у світ два бібліографічні довідники, присвячені мистецтву архітектури краю – «Місто Олександра Красносельського» (Дніпропетровськ, 2002) та «Українське обличчя Катеринослава» (Дніпропетровськ, 2003). В останньому міститься бібліографічна інформація про публікації з історії та манери архітектурної забудови Дніпропетровська, в якій використовувались елементи народного стилю. Принцип розташування матеріалів у цьому бібліографічному довіднику – за хронологією публікацій, з 1963-го до 2000 р. Видання ілюстроване фотографіями, які дають змогу повніше представити українську архітектуру Дніпропетровська. До бібліографічних довідників краєзнавчої тематики належить також видання Т. Висіцької «Жіночі постаті в історії Закарпаття» (Ужгород, 2004), яка у книзі першої «Наука. Культура. Мистецтво», видрукованої ужгородським видавництвом В. Падяки, розмістила літературу, присвячену, серед інших, відомим художнім майстриням краю.

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що розвиток ретроспективної галузевої бібліографії з образотворчого мистецтва періоду, що досліджувався, показав створення таких видів бібліографічних посібників, як бібліографічні покажчики, бібліографічні списки, бібліографічні нариси та бібліографічні довідники. Отже, вказані види бібліографічних видань є основними в системі української ретроспективної бібліографії образотворчого мистецтва. За змістом ретроспективні бібліографічні посібники з образотворчого мистецтва присвячені окремим жанрам мистецтва, персоналіям як митців, так і мистецтвознавців-дослідників, окремим видам образотворчих видань певного історичного періоду, діяльності товариств, організацій, бібліотек, установ у галузі мистецтва, краєзнавчій тематиці образотворчого характеру.

Найбільш розгалуженою ланкою у низці вищезазначених видань є бібліографічні покажчики, серед яких можна виокремити групи покажчиків за персо-

нальною, змістовою та типово-видовою ознаками бібліографічного відбору документів. Решта бібліографічних видань в основному присвячені певним персоналіям міста, краю, регіону чи виду мистецтва.

Особливо цінними бібліографічними виданнями стали ті, що доповнили історію чи розкрили нові сторінки розвитку образотворчого мистецтва. Зокрема, це покажчик «Аркушеві образотворчі видання у фондах НБУВ (1904–1923)» (К., 2002). Потрібно зазначити, що друковані образотворчі видання за 1996–2005 рр. не були представлені в жодному іншому окремому ретроспективному бібліографічному виданні, крім вищезгаданого покажчика НБУВ.

Вдалим прикладом персонального бібліографічного покажчика є вже згадуване видання Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України «Володимир Січинський» (Л., 1996). Багатогранна діяльність бібліографа літератури з питань образотворчого мистецтва розкрита в ньому кризь призму наукових праць та мистецьких робіт, ще донедавна не відомих користувачеві.

Зміст періодичних видань яскраво представлений виданнями: «Бібліографічний покажчик журналу «Образотворче мистецтво» за 1991–2005 роки» (К., 2005) та ««Арка» 1947–1948: журнал літератури, мистецтва і критики: бібліографічний покажчик змісту» (К., 2003). Ці видання репрезентували демократизм в історичному розвитку бібліографії образотворчого мистецтва періоду незалежності української держави.

Визначаючи види бібліографічних посібників за суспільним призначенням, можна виокремити: бібліотечно-каталожний бібліографічний посібник («Аркушеві образотворчі видання у фондах НБУВ (1904–1923)»), видавничий («Видання «Просвіт» Галичини: книги та аркушева продукція (1868–1939)»); у найбільшій кількості – науково-допоміжні, а у незначній кількості – рекомендаційні («Мистецтво. Мистецтвознавство. Бібліографічна модель ядра фонду ЦБС» та ін.).

На сьогодні існують і певні прогалини та недопрацювання у галузевій ретроспективній бібліографії. Зокрема, науково-допоміжний бібліографічний покажчик НПБУ «Культура і мистецтво України (1987–1991) / відп. ред. В. О. Кононенко» (К., 1995) був виданий до початку означеного періоду, отже, не увійшов до кола розглянутих видань, однак він є вдалим прикладом для наслідування. Адже мистецький розділ покажчика складений на основі всіх поточних бібліографічних джерел того часу: «Літопису книг», «Книжної летописи», «Літопису журнальних статей», «Літопису образотворчих видань», «Книжної летописи: доп. вып. Авторефераты диссертаций». Можна стверджувати, що названий покажчик

охопив максимальну кількість літератури про образотворче мистецтво за визначений період часу і зберігає свою цінність до наших днів, але, на жаль, його продовження не відбулося. Протягом вказаного десятирічного періоду розвитку бібліографії образотворчого мистецтва таких видань не виявлено.

Надто низький показник становлять такі види бібліографічних видань, як список, нарис, довідник. Тематичний діапазон цих видань обмежується однією або двома темами. Вищезазначені документи торкаються лише регіональної (красознавчої) мистецької тематики та персоналій. Важко сказати, які з цих бібліографічних видань є рекомендаційними, тобто покликані допомогти освіті та самоосвіті читачів, що не є фахівцями у галузі образотворчого мистецтва, але бажають розширити свій культурний кругозір. Прикладом вдалого розв'язання цього завдання може бути серія покажчиків, які колись видавала Державна республіканська бібліотека УРСР імені КПРС (сучасна назва – НПБУ) «Мистецтво – народу», наприклад, «Радянський живопис» (К., 1974). На жаль, у період, що аналізувався, досвід створення такого покажчика не отримав наслідування і продовження.

Удосконалення системи рекомендаційних бібліографічних покажчиків можна досягти шляхом врахування двох вимог щодо її розвитку. Вони визначені у підручнику «Бібліографія. Загальний курс» (М., 1981) за редакцією О. П. Коршунова [2, с. 313] та у навчальному посібнику Г. М. Швецової-Водки «Бібліографічні ресурси України: загальна характеристика» (Рівне, 2000) [8, с. 127]. Перша вимога – стабілізація системи: помітні досягнення в системі рекомендаційних бібліографічних посібників не повинні втрачатись у подальшій роботі з удосконалення системи галузевої бібліографії; друга – динамізація: система рекомендаційних бібліографічних посібників повинна постійно поповнюватись, удосконалюватись залежно від змін у тематичному та видовому діапазоні галузі. Це можна досягти через актуалізацію змісту вже відомих видів бібліографічних посібників та пошук нових форм бібліографічних видань. Відповідні заходи з динамізації та стабілізації системи бібліографічних посібників допоможуть визначити основні і допоміжні ланки системи, що сприятиме її подальшому розвитку.

Установам, які працюють над створенням бібліографічних посібників з образотворчого мистецтва, починаючи з відділів мистецтв обласних універсальних наукових бібліотек, закінчуючи науково-бібліографічним відділом НБУВ та відділом образотворчого мистецтва НБУВ, варто врахувати вищезгадані прогалини та доповнити систему галузевих бібліографічних посібників новими виданнями,

які розкрили б галузь образотворчого мистецтва у більш різноманітному розгалуженні, охопивши як давно відомі, так і нові види образотворчого мистецтва, зокрема дизайн та фотомистецтво. Документний потік цих жанрів образотворчого мистецтва має достатній кількісний показник [7], а вивчення інформаційних потреб користувачів свідчить про підвищений інтерес до літератури з вищезгаданих тем. Отже, удосконалення системи галузевої ретроспективної бібліографії залишається актуальним завданням розвитку бібліографії образотворчого мистецтва.

Список використаних джерел

1. Бібліотекознавство і бібліографія України / Нац. парлам. б-ка України. – К., 1996–2008.
2. Библиография. Общий курс / под ред. О. П. Коршунова. – М. : Книга, 1981. – 511 с.
3. Кушнарченко, Н. Н. Документоведение : учеб. для студентов вузов культуры / Н. Н. Кушнарченко. – 7-е изд., стер. – К. : Знання, 2006. – 459 с. – (Сер. «Высш. образование XXI века»).
4. Літопис книг : держ. бібліогр. покажч. України / Кн. палата України ім. Івана Федорова. – К., 1924. – (Нац. бібліогр. України). – Виходить 1 раз на міс. 1996, № 1–12. 1997, № 1–12. 1998, № 1–12. 1999, № 1–12. 2001, № 1–12. 2002, № 1–12. 2003, № 1–12. 2004, № 1–12. 2005, № 1–12. 2006, № 1–12. 2007, № 1–12.
5. Справочник библиографа / науч. ред. А. Н. Ванеев, В. А. Минкина. – 3-е изд., перераб. и доп. – СПб. : Профессия, 2005. – 592 с. – (Сер. «Библиотека»).
6. Типология изданий / НПО «Всесоюз. кн. палата», Науч.-исслед. ин-т книги. – М. : Кн. палата, 1990. – 231 с.
7. Шатрова, М. Б. Аналіз документного потоку статей з образотворчого мистецтва в періодичних та продовжуваних виданнях України 1996–2005 рр. // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2009. – № 2. – С. 24–33.
8. Швецова-Водка, Г. М. Бібліографічні ресурси України : загальна характеристика : навч. посіб. / Г. М. Швецова-Водка; Рівнен. держ. гуманітар. ун-т. – Рівне : РДГУ, 2000. – 205 с.
9. Швецова-Водка, Г. М. Вступ до бібліографознавства : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Г. М. Швецова-Водка; Рівнен. держ. гуманітар. ун-т. – К. : Кондор, 2004. – С. 103–122.
10. Швецова-Водка, Г. М. Документознавство : навч. посіб. / Г. М. Швецова-Водка. – К. : Знання, 2007. – 398 с. – (Вища освіта XXI століття).